

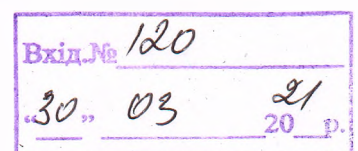
Відгук

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри педагогіки
й менеджменту освіти Комунального вищого навчального закладу
«Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради
Кузьменка Василя Васильовича на дисертаційне дослідження
Кан Олени Юріївни «Організаційно-методичні засади підготовки майбутніх
філологів у вищих навчальних закладах України в 1850–1917 роках»,
подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки. Тема виконаної роботи є актуальною в умовах сьогодення, оскільки система вищої філологічної освіти, метою якої є підготовка конкурентоспроможної особистості на вітчизняному та світовому ринку праці, постійно трансформується та реформується. Для виконання цієї мети в Україні прийнято низку нормативно-правових документів. Їх реалізація в освітньому процесі вишів потребує не лише врахування особистісних та психологічних якостей здобувачів освіти, підбору змісту, форм і методів навчання відповідно індивідуальних можливостей кожного з них, а й ретельного вивчення історико-педагогічного досвіду у цій царині та відродження позитивних ідей минулого.

Актуальність дослідження підсилюється виявленою авторкою дослідження низкою суперечностей, зокрема між: зростаючим попитом суспільства на конкурентоспроможного фахівця-філолога та недосконалістю чинних освітніх програм; необхідністю оновлення вищої філологічної освіти та відсутністю комплексного історико-педагогічного дослідження продуктивних ідей минулого; потребою забезпечення якісної вищої філологічної освіти та недостатньою увагою до врахування організаційно-методичних засад підготовки філологів в 1850–1917 роках.

Дослідження виконане згідно плану науково-дослідницької роботи кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету «Історико-педагогічні основи розвитку освіти в Україні та зарубіжжі» (номер державної реєстрації 0119U101069).

Тому дисертаційне дослідження О. Ю. Кан, в якому актуалізується ретроспективний досвід організаційно-методичних засад підготовки майбутніх філологів у вищих навчальних закладах України досліджуваної доби, є своєчасним та актуальним.

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації. Дисертанткою за допомогою вдало дібраних методів дослідження проаналізовано та структуровано джерельну базу досліджуваної проблеми, визначено позитивні та негативні тенденції розвитку організаційно-методичних засад підготовки майбутніх філологів, схарактеризовано зміст, форми, методи і засоби навчання студентів-філологів, а також імплементовано ретроспективний досвід підготовки майбутніх філологів в сучасний освітній процес України.

Нові факти, одержані здобувачкою. Шляхи досягнення поставленої в дисертації мети конкретизовані авторкою у низці завдань, обґрунтоване і системне вирішення яких знаходимо у тексті роботи.

Дисертаційна робота О. Ю. Кан є комплексним історико-педагогічним дослідженням, в якому систематизовано джерельну базу дослідження та здійснено дефінітивний аналіз організаційно-методичних засад підготовки майбутніх філологів; обґрунтовано етапи розвитку організаційно-методичних засад підготовки майбутніх філологів у вищих навчальних закладах України другої половини XIX – початку XX століття; схарактеризовано зміст та організацію навчання майбутніх філологів у вишах України досліджуваної доби; виокремлено ефективні підходи й ретроспективний досвід підготовки студентів-філологів для подальшої імплементації у сучасний освітній процес.

У науковий обіг введено невідомі та маловідомі історичні й історико-педагогічні матеріали, які містяться в архівах України (64 справи).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Високий ступінь обґрунтованості й достовірності результатів дослідження О. Ю. Кан підтверджується методологічною й теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій дослідження, системним аналізом теоретичного матеріалу, виявленням причинно-наслідкових зв'язків між елементами досліджуваної проблеми, широтою й різноманітністю джерельної бази.

Високий ступінь обґрунтованості результатів виконаного дослідження зумовлений також використанням адекватного набору методів наукового пошуку: загальнотеоретичних, методів історико-педагогічного дослідження (історико-генетичний, порівняльно-історичний), методів класифікації та періодизації, прогностичного методу.

Ґрунтовний аналіз джерельної бази (345 найменувань, з них 64 – архівні матеріали, 36 – іноземними мовами) уможливили комплексний аналіз проблеми розвитку організаційно-методичних засад підготовки майбутніх філологів у вищих навчальних закладах України другої половини XIX – початку XX століття та виділення в цьому процесі трьох етапів. Запропонована періодизація допомогла виокремити позитивні та негативні тенденції кожного етапу, виділити особливості модифікації організаційно-методичних засад підготовки майбутніх філологів, зокрема: 1) залежність філологічної освіти від політики уряду; 2) брак належного навчально-методичного забезпечення освітнього процесу; 3) недостатня увага до вивчення української мови.

Систематизованість і обґрунтованість наукових положень, сформульованих у дисертаційній роботі, також забезпечується належною апробацією результатів дослідження.

Отже, можна стверджувати, що поставлена мета дослідження досягнута, а представлена дисертація О. Ю. Кан є завершеною науковою працею, виконаною з дотриманням вимог академічної доброчесності.

Значення для науки і практики одержаних авторкою результатів. Результати дисертаційної роботи мають вагоме значення для науки і практики, оскільки комплексно й системно досліджено організаційно-методичні засади підготовки студентів-філологів у вищих навчальних закладах України в 1850–1917 роках (комплекс наукових засад, що висвітлюють організаційно-методичні аспекти філологічної освіти, зокрема підготовку філологів, у досліджуваний період (основні підходи, принципи, тенденції); трансформація змісту, форм, методів та засобів навчання майбутніх філологів).

Важливим здобутком вважаємо розроблені й апробовані методичні рекомендації «Підготовка майбутніх філологів у вищих навчальних закладах України в 1850–1917 роках».

Результати дослідження впроваджено в освітній процес кількох вишів України (КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Херсонського державного університету, Львівського національного університету імені Івана Франка).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Матеріали дисертації та опублікованих праць можуть використовуватися для вдосконалення навчальних планів і програм, підручників, посібників, методичних рекомендацій з курсів загальної педагогіки, історії педагогіки, педагогіки вищої школи тощо. Результати дослідження можуть бути враховані при розробці змісту посібників і підручників для підготовки фахівців з педагогіки, філології і лінгвістики, при написанні наукових і науково-методичних праць з історії педагогіки та філології.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Детальне ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи О. Ю. Кан дає підстави стверджувати, що

підхід здобувачки до наукової роботи вирізняється фундаментальністю та ґрунтовністю. Дисертація є завершеним, самостійним дослідженням, яке складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Схвалення заслуговують 9 додатків до дисертації, де, зокрема, представлені титульні аркуші та зміст підручників, які використовувалися для підготовки філологів у вищих закладах освіти України в 1850–1917 роках, а також відомості щодо навчальних планів та програм підготовки філологів, інші статистичні дані.

Дисертантка здійснила глибокий аналіз історико-педагогічних, архівних, статистичних джерел, наукових публікацій, дисертацій, монографій тощо. Джерельну базу дослідження становлять також документи офіційного характеру (розпорядження, постанови, законодавчі акти Міністерства народної освіти, університетські статuti, циркуляри); архівні документи і матеріали, що містяться у Центральному державному історичному архіві України (ф. 707); Центральному державному історичному архіві у м. Львові (ф. 319); Державному архіві Львівської області (ф. 26); Державному архіві м. Києва (ф. 16); Державному архіві Одеської області (ф. 44, 45); Державному архіві Харківської області (ф. 667); публікації періодичного педагогічного друку досліджуваного періоду («Основа», «Журнал Міністерства народної просвіти», «Університетські вісті», «Київська давнина» тощо); фонди бібліотек та цифрових архівів.

Влучно схарактеризовано кожен із виділених етапів розвитку організаційно-методичних засад підготовки майбутніх філологів у вищих навчальних закладах України досліджуваного періоду. Перший (реорганізаційно-структурний) етап (1850–1862 рр.) позначений суттєвим звуженням автономії та водночас збільшенням державного впливу на діяльність університетів унаслідок прийняття статуту 1835 року. На другому (інтенсифікаційно-мотиваційному) етапі (1863–1883 рр.) відбувалася активізація діяльності історико-філологічних факультетів, модифікація організаційно-методичних засад підготовки майбутніх філологів. Цей час

виявився досить сприятливим для наукової і методичної роботи викладачів: розроблялися нові курси, вдосконалювалися старі. Щодо третього (конверсійно-оновлювального) етапу (1884–1917 рр.), то він характеризується пошуком шляхів модернізації організаційно-методичних засад підготовки майбутніх філологів. В кінці XIX – на початку XX століття історико-філологічні факультети були найменш численні. Велике навантаження і перенасиченість класичними дисциплінами не сприяли інтересу студентів до навчання на цих факультетах. Погоджуємося з дисертанткою щодо визначених етапів та їх характеристики.

Важливим результатом аналітичної роботи О. Ю. Кан є те, що за результатами аналізу історико-педагогічного досвіду підготовки майбутніх філологів, а також навчально-методичного забезпечення в університетах України в 1850–1917 роках виокремлено ефективні підходи й ретроспективний досвід підготовки студентів-філологів для подальшої імплементації у сучасний освітній процес (запровадження білінгвальної підготовки; наступність у навчанні між середньою та вищою ланками освіти; використання ефективних методів, спрямованих на занурення в мовне середовище; створення нових подвійних спеціальностей з неспорідненими спеціалізаціями; вдосконалення культурологічного компоненту освітніх програм та навичок міжкультурної комунікації студентів).

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Вагомість і значущість виконаної дисертанткою роботи та вірогідність одержаних результатів безперечні, але вважаємо за потрібне висловити деякі зауваження та побажання:

1. Верхня межа дослідження (1917 р.) здебільшого стосується закладів вищої освіти, які знаходилися на території, що перебувала під владою Російської імперії. Було б доцільно чіткіше обґрунтувати верхню межу дослідження щодо діяльності Львівського та Чернівецького університетів під владою Австро-Угорської імперії.

2. У дисертації здійснено ґрунтовний аналіз джерельної бази, яка розподілена на сім груп, що охоплюють широке коло нормативно-правових документів, актів, наказів, розпоряджень, звітів, наукових праць тощо. Проте недостатню увагу приділено п'ятій групі джерел – історико-педагогічні праці радянського періоду та сучасності. Зокрема, бажано було б детальніше проаналізувати наукові здобутки радянського періоду.

3. У п. 1.2. «Дефінітивний аналіз ключових понять» опрацьовано ключові поняття дослідження (філологічна освіта, професійна підготовка майбутніх філологів, організаційно-методичні засади, організаційно-методичні засади підготовки майбутніх філологів), уточнено їх зміст, але поняття «організаційно-методичні засади» розкрито, на нашу думку, недостатньо.

4. Дисертаційне дослідження містить відомості щодо принципів навчання майбутніх філологів у вищих навчальних закладах України в 1850-1917 роках (науковості, систематичності й послідовності, самостійності, наочності, наступності), але в тексті дисертації недостатньо розкриті деякі з них.

5. Дисертантка приділяє достатньо уваги словесним засобам навчання, а саме підручникам та посібникам (зарубіжним та вітчизняним), хрестоматіям, конспектам лекцій, творам стародавніх авторів, автентичним текстам, власним конспектам викладачів, не виділяючи візуальні та технічні засоби. Вартувало б структурувати засоби навчання, розділивши їх, наприклад, на словесні, візуальні та технічні.

Однак зауважуємо, що зазначені недоліки не впливають суттєво на наукову й практичну цінність дисертації, а висловлені побажання мають рекомендаційний характер.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях. Результати дослідження пройшли належну апробацію – вони обговорювалися і отримали позитивну оцінку на численних міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та опубліковані у 27 публікаціях (зокрема: 7 статей

у наукових фахових вітчизняних виданнях, 4 – у закордонних наукових періодичних виданнях).

Висновок. Дисертаційна робота «Організаційно-методичні засади підготовки майбутніх філологів у вищих навчальних закладах України в 1850–1917 роках» підготовлена на належному науково-методологічному рівні, за змістом, висновками, одержаними результатами відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (пункти 10, 11 і 12), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року за № 167, а її авторка – Кан Олена Юріївна заслуговує присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки й менеджменту освіти
Комунального вищого навчального закладу
«Херсонська академія неперервної освіти»
Херсонської обласної ради

В. В. Кузьменко

Підпис В. В. Кузьменка засвідчую

Перший проректор,
доктор педагогічних наук, професор

І.Я. Жорова

